

Wie 's avonds bij heldere hemel naar de westelijke horizon kijkt ziet soms een fonkelend lichtje, dat gedurende korte tijd langs de hemel schuift en daarna wegduikt. Op andere momenten van het jaar is het 's ochtends te zien, vlak voordat de zon opkomt. Het is planeet Venus, Avondster en Morgenster. Voor de Grieken was zij Afrodite. De Romeinen noemden haar Venus, de Bevallige, godin van de zinnelijke liefde en schoonheid. Voor de Sumeriërs was zij godin Inanna, godin van de vruchtbaarheid. Zij was de grote godin van de Bronstijd in het oude Nabije-Oosten. De koningen maakten haar het hof en op het slagveld hielp zij hen aan de overwinning. Wie was godin Inanna en wie waren de Sumeriërs?

1. Uruk, wereldstad van vijfduizend jaar geleden

In juni 2008 landde een helikopter van het Britse leger bij de Iraakse stad Warka, op 300 kilometer ten zuiden van Bagdad. De mensen die uit de helikopter sprongen maakten deel uit van een Iraaks-Brits project om archeologische sites te inspecteren die door de oorlog in Irak werden bedreigd en om de plunderingen die hadden plaatsgevonden te inventariseren. Het resultaat van hun bevindingen publiceerden zij op internet.

Warka dat er nu als een verlaten zandkasteel bij ligt, was eens het rijke Uruk, de oude stad van de Sumeriërs, waar rond 3200 v.C. al meer dan 50.000 mensen woonden. De cultuur raakte in vergetelheid. In de Bijbel klinkt een vage herinnering aan Uruk door in de naam Erech in het land Sinear, een stad die door de mythische koning Nimrod zou zijn gesticht. Verder leeft de naam Uruk voort in de huidige naam van de stad Warka, en ook de naam van het land Irak is van 'Uruk' afgeleid. In de negentiende eeuw vonden ontdekkingsreizigers in dit gebied kleitabletten met raadselachtige schrifttekens die pas veel later ontcijferd zouden worden en die de wereld van de Sumeriërs voor ons openlegde. Nu dreigen zelfs de laatste sporen van deze oude beschaving voor altijd in het niets te verdwijnen door de voortdurende oorlog in Irak. Geen archeoloog die zich nog in dit gebied zal wagen; er worden zelfs geen inspectievluchten meer uitgevoerd om de immense schade in kaart te brengen die hier is aangericht. Op internet laten de bendes van de Islamitische Staat trots zien hoe ze het hele archeologische erfgoed voor altijd hebben vernietigd.

Tempel van de Hemel

Warka is een plek met in het zand weggezakte gebouwen, die een omvang van soms wel 80 bij 50 meter bereiken. De spookachtige contouren roepen een beeld op van de allure die Uruk eens gehad moet hebben. De stad werd toen bewoond door verschillende bevolkingsgroepen die later de Sumerische beschaving zouden vormen. Zij vereerden tal van goden en in het centrum van Uruk bouwden zij een tempelcomplex, dat ze het Eanna noemden, 'Tempel van de Hemel'. Het Eanna was gewijd aan de stadsgodin van Uruk, Inanna. Zij was een vruchtbaarheidsgodin en verbonden met de planeet Venus. Waar haar tempel precies op het Eanna heeft gestaan, is nu niet meer te achterhalen. Het is zelfs de vraag of al deze grote bouwwerken wel met recht 'tempels' genoemd kunnen worden. Misschien waren zij voorraadschuren en woonkazernes, gebouwd door verschillende familieclans die met elkaar concurreerden en die probeerden om een zo groot mogelijk gebouw neer te zetten, als zichtbaar bewijs van hun macht.

Irrigatielandbouw

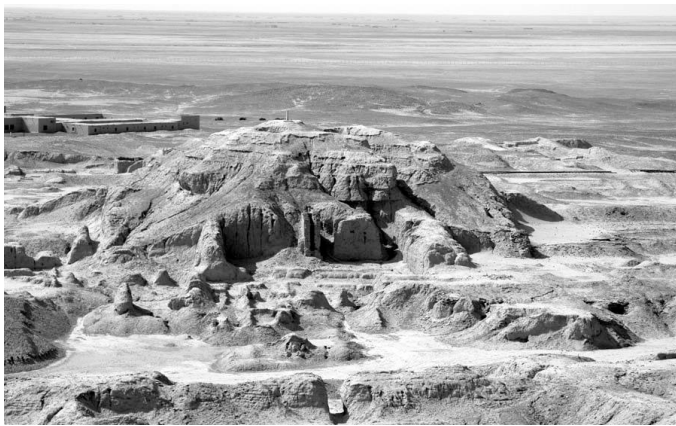
Irak ligt in het gebied dat de oude Grieken *Mesopotamië* noemden, het 'Land tussen de rivieren'. Die rivieren, de Eufraat en Tigris, doorstromen vanuit het hoogland in Turkije de hele laagvlakte van Syrië en Irak tot ze in de Perzische Golf uitmonden. Zonder deze rivieren zouden hier geen mensen kunnen wonen. Regen valt er nauwelijks en in de zomer lopen de temperaturen op tot boven 40 graden, terwijl zand- en stofstormen het leven verder bijna ondraaglijk maken. De rijkdom van de Sumerische families was gebaseerd op irrigatielandbouw. Zij waren volledig afhankelijk van het water van de Eufraat. Het waterpeil van de rivier stijgt in het voorjaar, als in het Anatolische hoogland de sneeuw gaat smelten. De rivier zwelt aan en laat onderweg vruchtbaar slib langs de oevers achter, waardoor de bedding steeds hoger in het land komt te liggen. In de winter en het najaar bereikt de rivier het laagste peil wat voor de landbouwers een ongelukkig moment is, omdat de gewassen juist in die periode geregeld water nodig hebben. Omdat de rivier hoog in het land ligt, konden de boeren sluizen in de oevers aanleggen die zij op gezette tijden openzetten, waardoor het water vanzelf via een kanalsysteem naar buiten stroomde. Daarna moest het water over de akkers worden geleid en afgevoerd, wat heel wat lastiger ging, omdat het land zo vlak is. De boeren moesten hierbij intensief samenwerken en de gugalum - de 'kanaalinspecteur' - had hier een belangrijke functie.

Deze landbouwmethode had succes; de opbrengsten waren hoog en er ontstonden overschotten die verhandeld konden worden. Met ezelkaravananen trokken de handelaren langs eeuwenoude verkeersroutes en kwamen terug met exotische producten. De bedrijvigheid bracht een stedelijke ontwikkeling op gang. Tot dan toe hadden de mensen in kleine dorpen geleefd in egalitaire samenlevingen, maar in deze nieuwe stedelijke maatschappijen

ontstonden voor het eerst grote verschillen tussen rijk en arm. Ook in Egypte langs de Nijl en in India langs de Indus en in China langs de Yangtze zijn rond het vierde en derde millennium v.C. zulke stedelijke culturen ontstaan. Deze oude beschavingen hebben mogelijk met elkaar in contact gestaan, hoewel daar weinig sporen van gevonden zijn.

Godin Inanna

De boeren dankten de vruchtbaarheid van hun velden en veestapel aan de godin Inanna. Zij vereerden haar met liederen, offers en geschenken en prezen haar zo vaak als mogelijk om zich van haar gulle gaven te verzekeren. Ook de vorst van Uruk onderhield nauwe betrekkingen met Inanna en bezocht haar regelmatig in haar tempel om met haar een vruchtbaarheidsritueel uit te voeren. Meer dan tweeduizend jaar lang zou Inanna als machtige godin van de Bronstijd haar scepter over hemel en aarde zwaaien.

De ruïne van de Eanna-ziggurat in Uruk.

De stenen tempel met de schaduw van de helikopter van het inspectie team

Foto's uit het onderzoeksrapport van het British Museum

http://www.britishmuseum.org/PDF/Iraq%20Report_with%20images.pdf (afb. 24 en 27)